उद्योग नै किन ?

राजु पौडेल
उपाध्यक्ष, चितवन उद्योग संघ

मानवसभ्यताको विकास हिजोको ढुङ्गे युग, त्यसपछिको कृषि आधुनिकीकरणको युग, त्यसपछिको औद्योगिकीकरणको युग हुँदै अहिलेको सूचना तथा सञ्चारको युगमा आइपुगेको छ । हाम्रो देशको विकासक्रमलाई हेर्ने हो भने हामी ढुङ्गे युगमात्र समाप्त गरेर अन्य तीनवटै (कृषि, उद्योग तथा सूचनासञ्चार) युगलाई एकै ठाउँमा मिसाएको जस्तो देखिन्छ जसले गर्दा नत कृषिको आधुनिकीकरण हुन सकेको छ न त औद्योगिकीकरण नै हुन सकेको छ, जसकारण अझै पनि ३६ प्रतिशत जनसङ्ख्या गरिबीको रेखामुनि बाँच्न बाध्य छन् । यसबाट उन्मुक्ति पाउन अब स्थायी हिसाबले औद्योगिक नीति तथा कार्यक्रमहरू ल्याई कार्यान्वयन गर्नुपर्दछ ।

उद्योग नै किन भन्ने विषयमा चर्चा गर्नुपर्दा हामीले संसारभरका शक्तिशाली भनिने राष्ट्रहरूले कसरी औद्योगिकीकरणबाट प्रगति गरे भनेर हेर्न जरूरी छ :

बेलायत	१७६० देखि १८६० सम्म
अमेरिका	१७९० देखि १८७० सम्म
जापान	१८८० देखि १९७० सम्म
चीन	१९६० देखि अहिलेसम्म

माथि उल्लिखित राष्ट्रहरूले उद्योगमा अत्याधुनिकीकरण गरे जसले गर्दा Mass production भयो, जसमा उत्पादन गर्न सजिलो तथा उत्पादनमा वृद्धि भयो र प्रतिव्यक्ति आयमा पनि वृद्धि भयो । यसको लागि विभिन्न तरिकाहरू अपनाएको पाइन्छ ।

जस्तै :

व्यापारमा विशिष्टीकरण– प्राविधिक शिक्षालाई बढोत्तरी गर्दा प्राकृतिक रूपमा नै विकास हुँदै उत्पादकत्व वृद्धि हुन्छ ।

पुँजीगत साधनहरूको प्रयोग– जस्तै हिजो साइकलमा थौरे सामान छोटो दूरीमा लैजान पनि धेरै समय लाग्थ्यो भने आज १८ चक्के गाडीले थोरै समयमा धेरै सामान धेरै टाढा लैजान सजिलो भएको छ ।

पहिले प्रयोग नभएका विजहरूलाई भिन्न रूपमा प्रयोग – जस्तै हिजो सन् १८५० तिर इनारबाट पानी भिक्ने कुरा ठूलो थियो भने आज सम्पूर्ण कामहरू इमेल इन्टरनेटबाट गर्न थालियो र इलेक्ट्रोनिक सामान तथा सवारीसाधनहरू धेरैको पहुँचमा सजिलै पुग्न सक्यो । यस्तो खालको विकासका लागि उद्योग र उत्पादनको नै विशेष भूमिका हुन सक्छ । कसरी उत्पादन नै अर्थतन्त्रको मेरूदण्ड बन्न सक्छ भन्ने कुरा यहाँ चर्चा गर्न चाहन्छु :

१ **उत्पादन वृद्धि विकासको बाटो हो**-संसारका आर्थिक हिसाबले शक्तिशाली राष्ट्रहरूले विभिन्न कालखण्डमा उत्पादनको क्षेत्रलाई अत्यधिक महत्त्व दिई पुँजी र शक्तिको विकास गरे ।

२. **उत्पादन नै शक्तिशाली राष्ट्रहरूको जग थियो-** जुनजुन देशहरू उत्पादन र उद्योगको क्षेत्रलाई बढावा दिई धेरैभन्दा धेरै उत्पादनहरू गरे चाहे सामानहरू हुन वा सामान बनाउने मेसिनहरू हुन उनीहरूले नै व्यापक बजार विस्तार गरी मुनाफाआर्जन गरी शक्तिशाली राष्ट्र भए । जस्तै : सन् १९५० तिर संसारको ५०% मेसिन शक्तिशाली राष्ट्रहरूले उत्पादन गरे भने अहिले अमेरिकाले चाइनाले उत्पादन गर्नेभन्दा १६% भन्दा पनि कम उत्पादन गर्दछ जसले गर्दा चीन दिनप्रतिदिन शक्तिशाली बन्दै गइरहेको छ ।

३. **आर्थिक वृद्धिको आधार नै उत्पादनमूलक उद्योग-** एउटा सानो उद्योगलाई चाहिने पाटपुर्जा या भनौं एउटा गाडीलाई चाहिने विभिन्न पाटपुर्जा साना तथा मझौला उद्योगहरूमा उत्पादन हुने गर्दछन् र तिनीहरू एकआपसमा अन्योन्याश्रित र आधारित हुने हुनाले एउटाको विकास हुँदा अर्काको विकास अटोमेटिक हुने हुँदाचरणबद्ध चेन इफेक्ट आई व्यापक आर्थिक वृद्धि हुन पुग्छ । जस्तैः इन्टरनेट, आईफोनलगायत चिजहरूको चेन इफेक्ट ।

४. **संसारको व्यापार उत्पादित सामान र सेवामा अडेको छ ।** संसारमा जति पनि व्यापार हुन्छ त्यसको ८०% सामानहरूको सुत्रीबिक्री हुन्छ भने २०% मात्र सेवा उद्योग हुने गर्दछ । जसले धेरैभन्दा धेरै उत्पादन गर्न सक्दछ त्यसले नै संसारको व्यापारलाई प्रभाव पार्न सक्दछ । यसको ज्वलन्त उदाहरणका रूपमा अहिलेको चाइनाका उत्पादनलाई नै लिन सकिन्छ भने हिजोका दिनमा बेलायत, अमेरिका, जर्मनी, जापानले गरेको उत्पादनलाई लिन सकिन्छ । जुन देशले सेवालाई मात्र ध्यान दिन्छ उसले प्रगति गर्न सकेको छैन ।

५. **सेवाक्षेत्र उत्पादित वस्तुमा नै आधारित हुन्छ ।** सेवा भनेको नै उत्पादित वस्तुलाई पस्कने हो । हामीले कुनै पनि अनुभवलाई निर्यात गर्न सक्दैनौं । खुद्रा तथा थोक बिक्रीबाट अर्थतन्त्रको ११% ओगटेको हुन्छ जुन कुरा उत्पादन भएको वस्तुलाई नै बिक्रीवितरण गर्ने हो । यसै गरी १३% ओगटेको घरजग्गाको कारोबार जुन निर्माण र उत्पादन क्षेत्रसँग नै जोडिएको हुन्छ । अर्को सेवाक्षेत्र भनेको अस्पतालसँग सम्बन्धित अर्थतन्त्र हो जसले ८% अर्थतन्त्रको भाग ओगटेको हुन्छ र यो पनि उत्पादित औषधी तथा स्वास्थ्यउपकरणहरूमा आधारित हुने गर्दछ । अर्को महत्त्वपूर्ण क्षेत्र फाइनान्स क्षेत्र जसले पनि उत्पादन र उत्पादित वस्तुलाई कहाँ कसरी पुऱ्याउने भन्ने विषयमा नै केन्द्रित हुने हुँदा सम्पूर्ण देशको अर्थतन्त्र देशमा उत्पादनका क्षेत्र बलियो भए बलियो हुने नत्र सधैँ दुर्घटनाको त्रास बोकेर बसिरहन्छ ।

६. **उत्पादनमूलक कार्यले रोजगार सृजना गर्दछ -** धेरैभन्दा धेरै रोजगार उत्पादन र उत्पादनसँग सम्बन्धित वस्तुहरूको व्यापारबाट नै हुने गर्दछ । संसारका आर्थिक हिसाबले सम्पन्न राष्ट्रहरूको मेरूदण्ड नै उत्पादनक्षेत्रबाट विगतमा भएको छ र अहिले पनि उत्पादनसँग जोडिएका राष्ट्रहरूले धेरै भन्दा धेरै रोजगार सिर्जना गर्न सकेको छन् रोजगार सिर्जना गरी बलियो राष्ट्रको रूपमा रहेका छन् ।

माथि उल्लिखित सम्पूर्ण तथ्य तथा तर्कहरूलाई हेर्दा र हाम्रो देशको हिजोदेखिको आर्थिक अवस्था र अहिलेको आर्थिक अवस्था हेर्दा अहिले उद्योगले ६% भन्दा कम कुल गाार्हस्थ्य उत्पादन (GDP)मा योगदान गरेको छ भने हाम्रा छिमेकी राष्ट्रहरू चीन र भारतमा क्रमशः ३९.८%, २४.२% को योगदान रहेको छ । यो योगदान त प्रत्यक्ष योगदान हो भने यी उत्पादनहरूलाई मुख्य बुँदागत रूपमा उल्लेख गरे झैं सम्पूर्ण सेक्टरहरूले आ–आफ्नो क्षेत्रमा अन्ततः उत्पादित वस्तुहरूलाई कसरी पस्किने र कसरी सजिलोसँग उपलब्ध गराउने भन्ने भएकोले उत्पादन र उद्योग क्षेत्रको नै मुख्य भूमिका रहने कुरा निर्विवाद छ । हाल मात्र हाम्रो देशको व्यापार सन्तुलनलाई हेर्दा २०७४/०७५ आर्थिक वर्षको सात महिनामा व्यापार घाटा मात्र ७ खर्ब पुग्न गएको छ जबकि हाम्रो संशोधित बजेट १० खर्ब मात्र छ । यस्तो अवस्थामा उत्पादन र उद्योगसँग सम्बन्धित वस्तुलाई अघि बढाउन नसकिएमा हाम्रो अर्थतन्त्र धराशयी हुनेछ । यसकारण यो लेख पूर्ण रूपमा पढ्नु भएकोमा धन्यवाद दिँदै आजैबाट उत्पादन र उद्योगको क्षेत्रमा लागौं भनी अनुरोध गर्न चाहन्छु तथा सहयोगका लागि चितवन उद्योग सङ्घ सदा तत्पर रहने कुरा जानकारी गराउन चाहन्छु ।